

15
Hivern 2018

EL BUTLLETÍ

del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

CARTA DEL PRESIDENT

Quan rebeu aquest butlletí ja hurem començat l'any 2018, un any molt significatiu per a nosaltres. D'una banda, perquè el Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles compleix setanta-cinc anys i, de l'altra, perquè podrem inaugurar la nostra nova seu abans d'acabar l'any, si tot va segons el que s'ha previst. Com sabeu, se situarà a Can Paulí, a peu de carrer, la qual cosa farà que ens trobem més propers a la població. Disposarà d'una sala amb menys capacitat que la sala Corominas, però suficient per poder acollir certs actes, com poden ser les conferències en petit format o les presentacions de llibres (una activitat, aquesta darrera, que s'està multiplicant gràcies al creixement significatiu d'obres publicades, com podreu veure en l'apartat «Llibres publicats pels socis»).

També, aquest any posarem punt i final a la secció d'aquest butlletí «La nostra història. Notes per a la història del CECB», escrita per qui va ser-ne durant anys el president, Jeroni Moner, que va començar-la fa cinc anys (amb el número 6, l'estiu de 2013) i que ja es troba a la recta final. Un treball que considero d'una gran importància i que espero que serveixi de punt de sortida perquè en un futur proper es pugui publicar la història de la nostra entitat en format de llibre.

I també serà aquest any quan celebrarem una altra efemèride: el XXV Col·loqui de Tardor, que coincidirà amb un dels congressos que organitza la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla

Catalana, els quals constitueixen un punt de trobada entre els centres d'estudis, les universitats i els investigadors en general.

Un nou any, com podeu veure, amb noves expectatives, però sense deixar de banda totes les altres activitats que tant d'èxit estan tenint, i no tan sols entre els socis.

Joan Anton Abellan, president del CECB

Carta del president	2
Què fem	3
Llibres publicats pels socis	5
La nostra història	6
Resum d'activitats	8
Properes activitats curs 2016-17	20
Com fer-se soci del CECB	23

Edita
Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles

Coordinació
Joan Anton Abellan

Correcció lingüística
Anna Galí

Foto portada
Estudi Oliver Gràfic

Fotografies
Joan Anton Abellan, Mateu Butinyà,
Salvador Sarquella i Elisabet Saus

Disseny i maquetació
Estudi Oliver Gràfic

Impressió
Impremta Palmada

Tiratge
150 exemplars

Dipòsit Legal
GI.967-2010

INFORME DE SECRETARIA

Us informem que al llarg de l'any 2017 hi ha hagut dinou socis nous i onze baixes, tres per defunció i vuit voluntàries. Actualment tenim un total de 353 socis.

INFORME DE LA BIBLIOTECA

Obres rebudes entre juliol i desembre de 2017

OBRES PRÒPIES

Donació de Joan Anton Abellan

- *La larga aventura de Juan de Hospital* (2017)
- *La història de l'esport a Banyoles fins als JJOO'92* (2017)
- Joan Carreres i altres. *La Muga* (2017)

Donació de Dolors Bramon

- *Moros i catalans* (2017)
- *Ser dona i musulmana* (2008)

Donació de Francesc X. Carreras

- *Recull de consells de salut i refranys del Golany* (2017)

Donació de Joan Celdran

- *Gran Licor Calisay* (2013)

Donació de Jaume Colomer

- *La parròquia de Fontcoberta* (2017)

Donació de Rosa Cortada

- *Els homenatges a la vellesa a Serinyà. El Centenari* (2017)

Donació de Mercè Jordà

- *Aquella olor de pa* (2017)

Donació de Guerau Palmada

- «*El manual de tenyir teles de Josep Colomer*», separata dels *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* (2017)

Donació de Miquel Rustullet

- *La nova campana de Sant Romà de Miànigues* (2017)

ALTRES OBRES REBUDES

Donació d'Anton M. Rigau

- *Ramon Casadevall i Joan Pontacq. Les fonts del Pla de l'Estany. Volum II* (2017)

Donació de Jordi Galofré

- *Missionistes de Banyoles. Llibret de Missió* (1881)
- Pere Vayreda. *Santa Maria del Mont* (1931)
- Joan Coll. *El tresor que tothom cerca* (2016)
- Joan Solana. *Banyoles a la llum dels JJOO'92* (2017)

Donació de Josep M. Massip

- Joan Riu. *Escenaris del meu record* (2017)

Compra

- Fernando Viader. *Genealogies. 383 genealogies de famílies gironines* (2 vol.). Edició a cura de Narcís de Puig i de Traver (2015)

OBRES REBUDES D'INSTITUCIONS

ARXIU COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY

- J. M. Marquès. *Pergamins de la Mitra 891-1687* (1984)

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

- Pere Verdaguer. *Poesia rossellonesa al segle XX* (1968)

DIPUTACIÓ DE GIRONA

- Elvis Mallorquí. *El delme* (2017)
- Roser Bech i David Pujol. *El món del pa* (2017)
- Josep Vila. *Els trabucaires* (2017)

FUNDACIÓ JOSEP IRLA

- Joan Esculies. *Josep Fontbernat* (2017)

GENERALITAT DE CATALUNYA

- *Aurora Bertrana* (2017)

VIENA EDICIONS

- Jaume Fàbrega. *La cuina antiga. Ibers, grecs i romans* (2017)

REVISTES

Banyoles Informació
Butlletí d'Astrobanyoles
Butlletí de Fontcoberta
Butlletí del Centre Excursionista de Banyoles
Butlletí del Club Natació Banyoles
Cypsela
Documents d'Anàlisi Geogràfica
Frontissa
Golany
Lambard. Estudis d'art medieval
Les Garrotxes
Memòria Institut Ramon Muntaner
Mestall
Mirmanda
Plec d'Història Local
Revista de Girona
Serinyà

Per mantenir al dia aquesta secció,
 preguem a tots els socis i sòcies que ens
 facin arribar un exemplar dels llibres que
 publiquin o, si més no, ens en facilitin
 informació a través del correu electrònic
 del Centre:
cecbanyoles@cecbanyoles.cat

Biblioteca Digital

Tal com vam anunciar en el butlletí anterior, hem iniciat una biblioteca digital integrada per articles en suport digital, tant de temàtica relacionada amb Banyoles i la comarca (CL) com de qualsevol altra temàtica però escrits per autors de Banyoles i comarca (CAL). Recordem, per tant, a tots els socis que hagin publicat o publiquin articles en revistes (o capítols en obres col·lectives) que ens els facin arribar en format pdf, per incloure'ls en aquesta biblioteca digital.

LLIBRES PUBLICATS PELS SOCIS

La parròquia de Fontcoberta

Autor: Jaume Colomer
 Edita: Ajuntament de Fontcoberta
 Pàgines: 318
 Data de publicació: agost de 2017

La nova campana de Sant Romà de Miàrigues

Autors: Miquel Rustullet i David Sala
 Edita: Comissió de Festes de Miàrigues
 Pàgines: 24
 Data de publicació: setembre de 2017

La larga aventura de Juan de Hospital

Autors: Joan Anton Abellan i Byron Núñez-Freile
 Edita: MMV Edicions / Pàgines: 216
 Data de publicació: setembre de 2017

Des de la publicació del darrer butlletí, hem tingut notícia de les publicacions següents dels nostres socis:

Les fonts del Pla de l'Estany. Volum II

Autors: Ramon Casadevall i Joan Pontacq
 Edita: Rigau Editors
 Pàgines: 206
 Data de publicació: desembre de 2017

La Muga

Autors: Joan Carreres, amb la col·laboració, entre altres, de Joan Anton Abellan
 Edita: Gorbs Comunicació
 Pàgines: 418
 Data de publicació: 2017

Els homenatges a la vellesa a Serinyà. El Centenari

Autors: M. Rosa Cortada i Vicenç Viñas
 Edita: Ajuntament de Serinyà
 Pàgines: 28
 Data de publicació: 2017

Serinyà

Autors: M. Rosa Cortada i Sònia Tubert
 Edita: Diputació de Girona
 Pàgines: 98
 Data de publicació: desembre de 2017

Recull de consells de salut i refranys del Golany

Autor: Francesc X. Carreras
 Edita: Aj. de Sant Miquel de Campmajor
 Pàgines: 98
 Data de publicació: novembre de 2017

La història de l'esport a Banyoles fins als JJOO'92

Autor: Joan Anton Abellan
 Edita: MMV Edicions
 Pàgines: 216
 Data de publicació: novembre de 2017

Hem votat!

Autor: Ernest Costa, amb la col·laboració, entre altres, de Miquel Aguirre
 Edita: Edicions Sidillà / Pàgines: 240
 Data de publicació: novembre de 2017

La repressió franquista a la comarca del Pla de l'Estany

Autors: Jordi Galofré i Miquel Rustullet
 Edita: Consell Comarcal del Pla de l'Estany
 Pàgines: 212
 Data de publicació: desembre de 2017

Aeròdroms republicans de Girona (1936-1939)

Autors: David Gesalí, amb la col·laboració, entre altres, de Miquel Rustullet
 Edita: Gorbs / Pàgines: 320 + XVI
 Data de publicació: desembre de 2017

Les Garrotxes, núm. 20 (Tardor - hivern 2017)

La revista Les Garrotxes, que apareix dos cops l'any, sol comptar amb col·laboracions de socis del Centre d'Estudis. En concret, en el número 20 (tardor - hivern 2017) hi han col·laborat Miquel Rustullet, Guerau Palmada, Josep Grabuleda, Josep M. Massip i Joan Pontacq. Hi ha, també, una entrevista amb Jordi Xena i algunes fotografies aportades per l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany.

Costumari banyolí

Autor: Àngel Vergés
 Edita: Ajuntament de Banyoles
 Pàgines: 156
 Data de publicació: gener de 2018

NOTA: En aquest breu àlbum fotogràfic faltarien noms com Francesc Figueras, Josep Maria Corominas, Mossèn Constans, etc. però malauradament tant sols tenim fotos individuals, el que fa que per manca d'espai hàgim preferit posar les de conjunt.

1948. Inauguració de la sala de prehistòria. A part de les autoritats locals i provincials, socis i simpatitzants, s'hi poden reconèixer membres de la Junta, com J. Butinyà, J. Corominas, els germans Alsius, L. Masgrau, etc. (Foto ACPE. Fons CECB)

1993. 50 aniversari del CECB. D'esquerra a dreta: S. Juncà, T. Cortada, S. Franch, D. Malagelada, J. Vilardell, X. Vila, R. Sarquella, P. Comas, E. Sanz i N. Soler. (Foto ACPE. Fons CECB)

1984. Signatura de conveni amb l'Ajuntament de Banyoles. A l'esquerra, d'esquenes, J. Moner, E. Crehuet i S. Juncà. Al davant, d'esquerra a dreta, i a continuació del secretari municipal, R. Sarquella, J. Tarrús, A.M. Rigau i J. Alsius, juntament amb els tres representants del consistori. (Foto ACPE. Fons CECB)

1998. Membres de junta: D'esquerra a dreta. A la fila del darrera: J. Maroto, X. Vila, F. Grabuleda, P. Comas i Lluís Martí. Al davant: D. Torrent, R. Alsius, J. Moner i J. Colomer. (Foto ACPE. Fons CECB)

1985. Salvador Juncà i Jaume Butinyà, el dia de la presentació del primer volum del Diplomari de Banyoles. (Foto ACPE. Fons CECB)

2017. Membres de junta: D'esquerra a dreta: M.A. Juanmiquel, J. Galofré, J. Xena, J.A. Abellan, E. Saus, C. Puncernau, P. Noguer i R. Planella (falta J. Moner). (Foto Harold Abellan)

LA NOSTRA HISTÒRIA

NOTES PER A LA HISTÒRIA DEL CECB

Per Jeroni Moner

CAPÍTOL X (1995-2011)

ESTABILITAT I COMPROMÍS AMB EL PATRIMONI

Els anys durant els quals Salvador Juncà va presidir la Junta del Centre (1983-1993), i al marge de la seva acció comentada en el butlletí anterior, van deixar una entitat estabilitzada i pacificada, i també activa. En aquestes favorables condicions, el que signa aquestes notes el va substituir sense que això comportés canvis en una jove junta directiva que ja havia iniciat el recorregut que ha marcat des de llavors la seva activitat.

L'entitat feia anys que havia cedit la gestió directa del Museu Arqueològic a la Junta de Museus, l'activitat de la qual es va anar reduint fins a la seva inacció total. De fet, la darrera reunió oficial va ser l'any 2000, per la sortida del boiximà del Darder. Tampoc no hi van ajudar gens els fracassos amb institucions com la Generalitat per aconseguir un futur clar per al Museu Arqueològic, el director del qual, Erundino Sanz, havia dimitit el 1995.

La defensa i promoció del patrimoni

Així que la línia de treball es va centrar sobretot en el foment del coneixement, la recerca així com la promoció i defensa del patrimoni

La casa del general Ameller i can Puig de la Bellacasa. La intervenció del Centre va ser decisiva en la conservació de la primera i en la reconstrucció de la segona.

històric, arqueològic, arquitectònic i natural de la comarca. I no és que abans no s'hagués dut a terme aquesta tasca, sinó que precisament, gràcies a l'acció continuada des dels inicis de l'entitat, la seva veu havia adquirit suficient reconeixement. Exemples paradigmàtics d'aquesta influència van ser les intervencions en la defensa de can Puig de la Bellacasa (1994) o en la de la casa del general Narcís de Ameller a les Rotes (2002), entre moltes altres, no sempre reeixides i menys contundents que aquestes, però no per això menys importants.

Per altra banda, la política d'apropament i col·laboració amb entitats i organismes locals va permetre la possibilitat de dur a terme altres iniciatives, com les primeres sortides per conèixer la riquesa patrimonial de la comarca o el concurs de fotografia sobre el patrimoni natural. En aquest darrer aspecte cal recordar, també, els convenis amb el Consell Comarcal (1997) i més tard amb l'Arxiu Comarcal (2008) pel dipòsit de l'arxiu fotogràfic de l'entitat, o les

El futur accés alternatiu al Museu Arqueològic Comarcal.

exposicions dels fotògrafs Mateu, Claramunt i Vilarrubies, que han deixat una herència ben recollida en posterioritat per una editorial banyolina.

La recerca: els col·loquis i les beques

Tal com es deia en el darrer butlletí (amb dates errònies), la idea de celebrar cada any el Col·loqui de Tardor, a partir del congrés sobre la llengua acollit per l'entitat a Banyoles l'any 1993, va constituir una important aportació a la recerca, quasi sempre relacionada amb algun tema local, però amb interès científic o històric molt superior. Van ser els casos, en aquells anys, de la farga catalana, el mas medieval a Catalunya, el burro català o la Guerra del Francès, entre altres. A més a més, els col·loquis van propiciar un canvi en el concepte editorial de l'entitat, ja que, des de l'any 1948 fins al mateix any 1994, la investigació s'editava en forma miscel·lània amb articles de diverses matèries sobre temes d'interès local.

Després del darrer Quaderns d'aquest tipus (1992-1994), la publicació anual es va reiniciar en forma de monografia, el contingut de la qual era i segueix sent precisament el de les ponències dels col·loquis. També, en el mateix sentit d'impulsar la recerca i el coneixement sobre la comarca, cal destacar la impulsió de les beques Joaquim Palmada (1999), gràcies a una deixa d'aquest soci. Tot i que s'hi van

afegir l'Ajuntament de Banyoles i el Consell Comarcal, i que es van obtenir alguns treballs d'alt nivell, la crisi i l'eliminació de l'aportació oficial van provocar-ne el final, l'any 2010.

La represa del Museu Arqueològic

No es poden acabar aquestes línies sobre la història de l'entitat sense fer una referència, forçosament breu, a la represa dels plantejaments de futur del Museu Arqueològic. De fet, aquests van sorgir arran d'un Col·loqui de Tardor (2004) -dedicat precisament als museus en general i als locals en particular- i d'una sèrie de debats oberts activats des del Departament de Cultura de l'Ajuntament, que van tenir com a resultat un nou projecte museològic i el corresponent avantprojecte arquitectònic (2006).

La proposta arquitectònica, modificada l'any 2009 amb la reducció de la superfície d'actuació per raons econòmiques, mantenia el concepte general anterior, que consistia a establir una exposició permanent a tota la planta del pis al voltant del pati gòtic, incloent per tant els edificis de Can Fornells i de Can Paulí. A la planta baixa es preveu un gran vestibul amb doble accés exterior i la sala d'exposicions temporals, mentre els serveis i la sala d'actes ocupen el pati de migdia. Els magatzems, ja acabats, estan situats a Can Xueta i en part sobre Can Paulí, mentre l'administració i direcció ja funciona a la tercera planta amb un accés independent.

Dins aquest complex arquitectònic, però, no s'havia resolt la ubicació del Centre d'Estudis, propietari de Can Paulí però amenaçat de ser absorbit i expropiat per causa de les necessàries dependències del Museu. En aquesta situació, l'any 2011 l'entitat va signar un conveni amb l'Ajuntament, propietari del conjunt, segons el qual se cedia la titularitat de l'immoble a canvi d'un dret d'ús de la planta baixa acabada i equipada durant cinquanta anys, a part d'una indemnització. De fet, la voluntat del Centre com a titular del Museu sempre havia estat que tot o part de l'edifici es destinés a museu, com ho constaten tots els projectes proposats des dels anys setanta.

RESUM D'ACTIVITATS

XXIV COL·LOQUI DE TARDOR

Del 24 al 26 de novembre de 2017 es va dur a terme el XXIV Col·loqui de Tardor, que duia per títol «Arquitectura gòtica a les terres de Girona. La construcció de l'església de Santa Maria dels Turers de Banyoles». Va ser una manera de contribuir a la celebració del mil·lenari de la primera menció documental de l'església de Santa Maria dels Turers (1017).

Josep Giralt en un moment de la conferència inaugural.

El Col·loqui va començar amb una conferència inaugural sobre «El litigi dels béns de la Franja del Museu de Lleida», que va anar a càrrec de Josep Giralt i Balagueró, director del Museu de Lleida, que va tenir una trista i no volguda actualitat, ja que, pocs dies després, les peces del monestir de Sixena conservades al Museu de Lleida van ser traslladades a Sixena per ordre judicial.

El dia 25 van tenir lloc les vuit conferències del Col·loqui:

La conferència d'Elvis Mallorquí, del Centre d'Estudis Selvatans, es va titular «De la parròquia a la universitat. El cas de Banyoles, segles IX-XIV». El conferenciant va plantejar com, a través dels delmes i altres drets parroquials, es van vincular diverses vil·les i vilars que acabarien formant el terme de Banyoles. L'augment de la població va motivar que els monjos traslladessin la cura d'ànimes dels feligresos a l'església de Santa Maria, que va esdevenir el pal de paller de l'organització interna dels habitants de Banyoles, fins que, a la fi del segle XIII, va néixer la universitat local.

Josep Bracons, del Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), va parlar sobre «El context català: Santa Maria dels Turers i l'arquitectura catalana dels segles XIII i XIV». A partir d'un recorregut per diverses esglésies gòtiques catalanes, com Sant Feliu de Girona, Sant Francesc de Montblanc, Sant Domènec de Perpinyà, Sant Domènec de Girona i Santa Maria de Castelló d'Empúries, va establir comparacions entre elements d'aquests temples i Santa Maria dels Turers, i va concloure afirmant el seu caràcter d'església urbana, d'església de la vila per oposició al monestir de Sant Esteve.

Miquel Àngel Chamorro, de la Universitat de Girona, va parlar sobre «El gòtic parroquial a les comarques de Girona». El conferenciant va analitzar comparativament la tipologia de les nombroses esglésies parroquials gòtiques de les comarques de Girona: nau única amb capelles laterals, absis poligonals, façanes amb l'aparició d'elements renaixentistes, campanars, etc.

La conferència de Gerardo Boto, de la Universitat de Girona, titulada «Paisatge arquitectònic al comtat de Besalú en els temps de la primera església dels Turers», es va centrar fonamentalment en l'anàlisi de les notícies sobre el temple romànic de Santa Maria dels Turers, que es trobava en el mateix emplaçament que ocupa l'església gòtica actual, i el relacionà amb el paisatge arquitectònic desenvolupat entre finals del segle X i mitjan segle XII al comtat de Besalú.

Josep Maria Gironella i Miquel Àngel Fumana, de Culturània, van parlar sobre «Els Pedrer de Torroella de Fluvià, una nissaga de mestres pedrers empordanesos» i van aportar diversos documents sobre mestre Pere Pedrer, de Torroella de Fluvià, que va participar d'una manera molt destacada en la construcció de les esglésies de Santa Maria dels Turers, de Banyoles, i de Santa Maria de Castell d'Empúries, i de la capella gòtica de Santa Maria de Vilabertran.

En la conferència de Pere Freixas, de l'Institut d'Estudis Gironins, titulada «Santa Maria dels Turers (1269-1333). Dubtes i certeses sobre el seu procés de construcció», el conferenciant va plantejar tres etapes constructives: una primera de 1269 a 1293, en què es traçà el perímetre i s'alçaren els murs; una segona amb l'obra del mestre Pere Pedrer, de 1293 fins a l'entorn de 1305-1310, i una tercera després de 1330 i fins a l'acabament de l'església. Va proposar, també, noves cronologies per l'aixecament del portal sud i la seva ornamentació escultòrica, i va revisar la iconografia de l'obra pictòrica del timpà.

Fernando Ramos, de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura, va parlar sobre «Els traçats de la nau gòtica de Santa Maria i els mestres de Banyoles». Va analitzar les claus geomètriques i constructives de la nau gòtica de Santa Maria dels Turers a partir del treball de recerca fet pel professor Erundino Sanz, matemàtic sorità i banyolí, que va descobrir les traces geomètriques emprades pels mes-

Visita guiada a Santa Maria dels Turers com a cloenda del col·loqui.

tres constructors. Va comparar, també, la traça hemidecagonal de les voltes de l'absis de Santa Maria dels Turers amb les naus centrals de les catedrals gòtiques primigènies, del nord de França.

Josep Grabuleda, de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, va tancar la jornada amb una conferència titulada «Sant Esteve i Santa Maria dels Turers, la consolidació de dos poders religiosos a la vila de Banyoles a l'època moderna», en la qual va analitzar l'aliança entre els capellans de Santa Maria i els prohoms de Banyoles per anar contra el poder feudal dels abats, en uns enfrontaments que van durar fins a la desaparició del monestir el 1835.

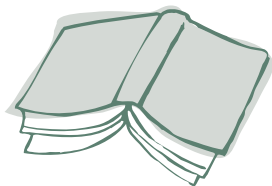
Finalment, el diumenge 26 es va fer una visita a la Pia Almoina, exponent del gòtic civil a Banyoles, guiada per Jeroni Moner, en la qual es va poder contemplar l'ara de la primitiva església de Santa Maria dels Turers, i finalment es va fer una visita a l'església de Santa Maria dels Turers, guiada per Pere Freixas, en què van intervenir també alguns dels conferenciantes del Col·loqui.

En definitiva, va ser un col·loqui molt enriquidor, amb moltes intervencions d'interès, que va aportar una nova visió sobre la problemàtica del procés de construcció de Santa Maria dels Turers. Totes aquestes conferències es recolliran en un nou volum de la col·lecció «Quaderns» del Centre d'Estudis, que apareixerà properament.

CURS D'HISTÒRIA DE LA LITERATURA CATALANA

REALISME I NATURALISME

Àngel Guimerà. Narcís Oller

La primera conferència del segon any del curs d'història de la literatura ca-

talana va tenir lloc el divendres 29 de setembre. La professora Meritxell Guimet i Perenya va centrar l'inici de l'exposició comparant els dos autors, que, parafrasejant Josep Pla, qualificà d'«homenots». Manifestà que allò que els unia era el fet de pertànyer a la mateixa generació: la que cristal·litzà la Renaixença. Tots dos tingueren una formació romàntica i guanyaren diversos premis en els Jocs Florals. La seva obra se situa entre diversos moviments, com el realisme, el naturalisme i el simbolisme. Ambdós manifestaren un alt compromís amb la llengua i el país, i gaudiren d'un reconeixement internacional i una gran popularitat en vida.

Continuà l'exposició centrant-se en les seves vides, no sempre paral·leles: el lloc de naixement (Santa Cruz de Tenerife i Valls), una infantesa complexa, les vivències en una Barcelona emergent i atractiva, les seves relacions amb escriptors espanyols i estrangers i els homenatges de què van ser protagonistes (1909 i 1925).

Dedicà a cada autor la ressenya de la seva obra.

Àngel Guimerà

La conferenciant remarcà el seu vessant de poeta líric, així com els premis obtinguts en els Jocs Florals de 1877 pel poema històric «L'any mil» i com a «mestre en gay saber». Guimerà, però, destacà sobretot com a dramaturg, ja que se'l considera un renovador del teatre català. Guimet ens parlà del panorama teatral abans d'aquest autor, de la figura de Frederic Soler, *Pitarra*, i altres antecedents.

De la seva obra destacà el grup de tragèdies en vers (*Gal·la Plàcidia*, *Mar i cel...*), els drames realistes (*Maria Rosa*, *Terra Baixa* i *La Filla del Mar*) i els intents modernistes (*La Santa Espina*). També ens parlà dels

Meritxell Guimet, després de rebre l'obsequi del CECB de mans de la directora del curs, Rosa Planella.

temes i personatges que la caracteritzen, així com del ressò internacional que tingué.

Narcís Oller

Guimet remarcà com va contribuir a modernitzar la novel·la catalana i ens presentà els principals corrents literaris del segle XIX: el romanticisme (idealisme i revolució), el realisme (observació i descripció), el naturalisme (observació i experimentació) i el simbolisme (reivindicació de la imaginació, el somni, la subjectivitat i l'art).

L'obra de Narcís Oller s'inscriu en el naturalisme quant a la tècnica, però traspuja sentimentalisme quant a la ideologia. Destacà la història de les seves novel·les i la difusió de la seva obra, que es clogué amb la publicació de les *Memòries literàries*: *La Papallona* (1882), *L'escanyapobres* (1884), *Vilaniu* (1885), *La febre d'or* (1890), *La bogeria* (1898) i *Pilar Prim* (1906).

Guimet impartí una conferència magnífica, amb informació molt profusa i fent un gran esforç de síntesi, donada l'amplitud del tema que tractava.

RESUM D'ACTIVITATS

Un moment de la conferència impartida per Xavier Xargay.

EL MODERNISME

Santiago Rusiñol. Joan Maragall

El professor Xavier Xargay i Oliva fou l'encarregat d'impartir la conferència el divendres 27 d'octubre. La inicià amb la lectura d'uns textos de Raimon Casellas i Joan Maragall, que ajuden a definir el moviment modernista català, el qual tingué lloc en el tombant del segle XIX al XX. Aquest moviment es caracteritzà per la seva catalanitat i ànsia de situar la cultura catalana en l'àmbit europeu. Abraçava totes les arts (literatura, arquitectura, pintura...). Precisament, un dels seus objectius era aconseguir l'art total i inserir-lo a la societat. Per obtenir-ho, necessitava l'artista.

El modernisme aportà un nou concepte de l'artista, sovint contraposat: el bohemí i l'intel·lectual. També aportà un nou llenguatge: el simbolisme, que suposà la recerca de la realitat immaterial. La paraula viva, de Joan Maragall, és un exemple d'aquest nou llenguatge, el qual proporcionà nous temes, com la pàtria i les llegendes, el poeta i la poesia, la poesia còsmica, el regeneracionisme i la poesia cívica, els jardins interiors, la dona i les seves diverses versions, els mites culturals i la ciutat.

El conferenciant ens parlà, també, de les etapes del modernisme, les diverses publicacions que ajudaren a la seva difusió, així com les festes modernistes i la relació que tingué el moviment amb els Jocs Florals. Anomenà «lluïtadors poètics» els diversos grups que es desenvoluparen durant aquest període, com l'escola mallorquina, el parnassianisme, els maragallians i el grup de Girona.

La darrera part de l'exposició se centrà en els dos arquetipus modernistes: el bohemí, representat per Santiago Rusiñol, i l'intel·lectual, representat per Joan Maragall.

Santiago Rusiñol

(Barcelona, 1861 - Aranjuez, 1931)

Xargay repassà la seva vida i el vessant de pintor i el d'escriptor. De la seva obra narrativa destacà *Anant pel món* (1896) i *Oracions* (1897). Llegí i comentà fragments del seu teatre, amb *L'alegria* que passa (1898) i *L'auca del senyor Esteve* (1907-1916). Aquesta darrera obra simbolitza les tensions entre l'intel·lectual modernista i la societat burgesa, representada en la figura del senyor Esteve, arquetipus i símbol social que perdura en el nostre poble.

Joan Maragall

(Barcelona, 1860-1911)

Després d'un breu comentari sobre la seva vida, Xargay se centrà en l'obra poètica i en la importància que tingué com a intel·lectual des de les tribunes dels principals periòdics de l'època. Enumerà els seus llibres de poemes i llegí fragments de «La vaca cega», «La fageda d'en Jordà», «La sardana», «L'Empordà», «Escolta Espanya» (exemple de poesia cívica) i «El comte Arnau».

Fou una magnífica conferència, plena de contingut i significat.

LA NOVEL·LA MODERNISTA

Víctor Català i Solitud

El divendres 17 de novembre tingué lloc la tercera conferència del Curs de literatura catalana: «La novel·la modernista. Víctor Català i *Solitud*». El professor Jaume Vila fou l'encarregat d'impartir-la.

Inicià l'exposició contextualitzant la producció narrativa entre 1901-1905, uns anys de gran renovació en què aparegueren nous models, sobretot per la crisi del model narratiu realista-naturalista i la influència del simbolisme i el decadentisme. Aquests nous models potenciaren la subjectivitat de l'artista, així com l'anàlisi introspectiva i el reflex del món interior dels personatges. També s'innovaren les tècniques narratives i es donà protagonisme al paisatge i la natura com a projecció del món interior dels personatges. Es renovà el llenguatge, en el qual es va fer present l'ús dels símbols.

Vila se centrà en les novel·les de marc rural. En destacà la figura de Raimon Casellas (amb el realisme paradòxic); la importància de l'espai, utilitzat per mostrar les tensions entre l'individu i l'entorn; el reflex de la dualitat de l'ésser humà i l'escissió entre matèria i esperit, i la influència de la filosofia de Nietzsche en el conjunt de la narrativa modernista.

A continuació ens parlà de Caterina Albert i Paradís, *Víctor Català*, que va definir com «una dona que va voler escriure i ser lliure». D'aquesta gran novel·lista, en destacà la biografia (1869-1966), la formació autodidacta i l'adopció del pseudònim masculí, després de l'escàndol que es produí per la narració premiada *La Infanticida*.

Pel que fa a l'obra, agrupada en les diverses etapes, anomenà *Drames Rurals* (1902), *Ombrívols* (1904), *Caires vius* (1907), *Un film* (3.000 metres) (1919), *Vida mòlta* (1950) i *Jubileu* (1951), entre altres.

Tercera conferència del Curs de Literatura, amb una sala plena de gom a gom.

Solitud (1905)

La magna novel·la de l'autora, publicada per entregues a la revista *Juventut*, fou considerada una novel·la universal i polièdrica, que admet múltiples interpretacions: per una banda, com a novel·la iniciàtica, síntesi i compendi de la temàtica de la novel·la modernista i, per l'altra, com a novel·la psicològica, que planteja la problemàtica de la dona a través d'elements realistes, simbòlics o psicoanalítics, amb connotacions eròtiques.

La protagonista, Mila, s'enfronta al Cosmos (la Natura, el Montgrí). La novel·la és un viatge iniciàtic, simbolitzat per l'ascens i el descens de la muntanya, amb el qual la Mila aconsegueix l'objectiu d'alliberar-se a partir de dues experiències traumàtiques: la mort del Pastor i la seva violació. Al final de la novel·la, la solitud no és externa, és interna, un cop la Mila ha pres la seva primera decisió lliure: abandonar la muntanya i el marit, i assumir la solitud.

L'expectativa que genera aquesta obra de Víctor Català, un segle després de publicar-se, es va manifestar amb una sala del Museu Darder plena, en què se'n sobrepassava la capacitat. La conferència de Jaume Vila, magnífica, va satisfer del tot l'interès inicial.

La sortida corresponent a la tercera conferència tingué lloc el dissabte 18 de novembre. Vam anar fins a l'ermita de Santa Caterina del Montgrí i vam fer una visita guiada per la població de l'Escala, vila natal on va viure Caterina Albert.

A Santa Caterina vam poder passejar pels indrets descrits a *Solitud* i en vam llegir fragments al pati, la sala gran i la capella, uns espais que es conserven molt semblants a l'època en què es desenvolupa l'acció de la novel·la (sobretot la capella, restaurada després de la guerra civil, amb un retaule d'un bonic barroc rural). A la novel·la, Víctor Català canvià el nom de l'ermita, amb l'advocació a sant Ponç.

Tot seguit vam anar a Cinc Claus, un veïnat de l'Escala propietat de la família de Caterina Albert, on ella també va passar temporades. A l'ermita de Santa Reparada evocàrem els orígens familiars i llegírem un fragment de la seva obra. També vam passejar per l'Escala i vam parar per fer les lectures corresponents a la font, la punta, el Clos del Pastor, el cementiri (davant la tomba de l'escriptora) i la casa pairal on va néixer.

RESUM D'ACTIVITATS

Tot el grup vam dinar en un restaurant que ens serví amb molta atenció i, després de contemplar el mar, tornàrem cap a casa.

Fou una sortida completa, farcida de literatura, en unes contrades molt properes i que conserven el marc referencial d'aquesta magnífica autora.

EL NOU CENTISME

Josep Carner

El divendres 15 de desembre tingué lloc la quarta conferència del Curs de literatura catalana. La impartí el professor Josep Navarro i Santaülàlia, que ens parlà del moviment noucentista (1906-1923) i la poesia de Josep Carner. Va centrar el discurs en els aspectes que resumim a continuació:

El tombant del segle XIX al XX fou un període de canvi i un moment crucial pel que fa a la creativitat, la vitalitat i la diversitat dels aspectes culturals. El moviment noucentista (1906) intentà superar l'anterior, el modernisme, quant a dispersió i anarquia, i l'hem de relacionar amb un projecte d'institucionalització cultural més ampli. Formà part d'una estratègia política: la creació d'un estat nació, d'una Catalunya ideal i moderna. Intel·lectuals i polítics impulsaren institucions i infraestructures per fer possible aquest projecte, que s'estroncà el 1923 amb el cop d'estat de Primo de Rivera.

La política cultural de les diputacions i la Mancomunitat, presidida per Enric Prat de la Riba, fou fonamental. També la figura d'Eugeni d'Ors, que s'erigí en teòric del moviment a través del seu «Glosari», publicat periòdicament a *La Veu de Catalunya*, i que dictà l'estètica que s'havia de seguir: humanista, arbitrària i civil.

La normalització lingüística formava part del programa noucentista i amb la creació de l'Institut d'Estudis Catalans i la Secció Filològica, presidida per Pompeu Fabra, es pogué crear el model de llengua necessari, que passava per codificar-la científicament. Calia una llengua apta per a la literatura, que imposà un model humanista, civil, europeu, idealista i regulat. Aquest canvi suposà la marginació d'alguns autors.

Navarro analitzà el poema de Josep Carner «Camperola llatina» (*Verger de les galanies*, 1911) com a exemple de poesia que pretenia dignificar la cultura catalana a partir de la tradició grecollatina. Seguí amb altres models, com «La noia que ve de la mar» (*Auques i ventalls*, 1914) i la narració «Urbanitat». Definí la poesia «arbitrària carneriana» a partir d'aquestes premisses: poesia figurativa, contenció i mesura, idealització de la realitat, eliminació del jo líric, eliminació del *pathos*, ironia distanciadora, poesia com a joc verbal i poesia com a laboratori lingüístic. Seguí amb l'anàlisi dels poemes «Cançoneta incerta» (*El cor quiet*, 1925) i «L'estiu fecund al jardinet» (*Bella terra, bella gent*, 1918). Destacà el conflicte que es plantejà entre Catalunya i Espanya, que segueix essent un conflicte interminable. Acabà la conferència amb l'anàlisi del poema «Cançonetes del Déu-nos-do» (*Bella terra, bella gent*, 1918) i esquematitzà l'evolució de la poesia carneriana en els següents períodes: arbitrària (noucentisme), civil (abans i després de la guerra), simbòlica (a partir dels anys vint) i introspectiva (etapa de maduresa).

Navarro ens oferí una conferència amena, però densa, i intentà apropar-nos al gran poeta de la nostra literatura.

El diumenge 17 de desembre vam realitzar la sortida corresponent a la quarta conferència. Vam visitar el Museu Pau Casals, de Sant Salvador, i la casa natal d'Àngel Guimerà, al Vendrell.

Pau Casals, nascut al Vendrell, es va fer construir la Vila Casals, al barri marítim de Sant Salvador, el 1909. L'amplià posteriorment i hi construí un jardí amb una galeria d'escultures d'estil noucentista. En el mirador amb vista al mar, llegírem poemes de Josep Carner i evocàrem aquell projecte de construir un veritable estat nació, una Catalunya ideal, moderna i civilitzada.

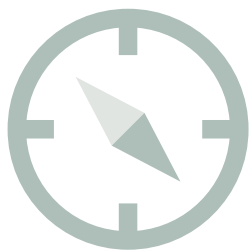
Tot seguit, en un ambient mediterrani de matí d'hivern assolellat i lluminós, vam anar a la vila del Vendrell per fer la visita guiada a la casa museu d'Àngel Guimerà. Es tracta de la seva casa natal museïtzada recentment, que conserva l'estructura antiga, així com objectes del dramaturg i audiovisuals amb fragments de la seva vida i de l'obra més significativa de l'autor, *Terra Baixa*.

Vam dinar tot el grup, en bon ambient, en un restaurant. En acabat, vam tornar cap a Banyoles.

XIV CICLE DE SORTIDES «CONÈIXER EL PLA DE L'ESTANY»

Pujals dels Pagesos i Palol de Farga. El diumenge 8 d'octubre vam fer la primera sortida de la temporada 2017-2018 a dos petits veïnats de Cornellà del Terri: Pujals dels Pagesos i Palol de Farga.

Primer, vam anar a Pujals dels Pagesos, per visitar l'església de Santa Maria. L'historiador Antoni Torres ens hi esperava per fer-nos una explicació, amb tot luxe de detalls, sobre l'arquitectura, l'art i els elements decoratius, com són el Crist en majestat i la creu d'orfebreria. Acabades les explicacions, vam sortir a l'exterior on vam poder contemplar l'actual campanar i les restes del d'espadanya, així com l'absis. En la cruïlla de camins observàrem una creu de terme senzilla però ferma, que aguanta el pas del temps i les investides.

Després de la visita en aquest primer nucli, marxàrem a peu en direcció al veïnat de Palol de Farga. Vam travessar la carretera, vam baixar

pel camí fins a tocar la torrentera de la Farga i vam seguir-ne la vora, per anar a veure el pou de glaç. És sorprenent el bon estat en què es troba i la fondària que té, tot i estar força descalçat, al mig d'un camp de conreu. Fa set metres de diàmetre i és el segon més gran de la comarca, després del de Palol de Revardit.

Seguirem cap al veïnat de Palol de Farga. Gràcies a una butlla del papa Benet VIII, de l'any 1017, es té notícies de la seva existència, ara fa mil anys (una bona efemèride per celebrar). Se sap, també, que a principis del segle XIII pertanyia als canonges de Girona. És un veïnat format per mitja dotzena de masies de tipologia diversa, modificades i ampliades al llarg de la història. Voltàrem pels afores i entràrem dins el recinte, on vam poder admirar les finestres goticorenaixentistes de can Deri, del segle XIV-XVI, una de les masies més rellevants i nobles del veïnat. De mica en mica, com si ens costés deixar aquests paratges tan tranquils i bonics, vam anar marxant per reprendre el camí, ara de tornada cap als cotxes, a Pujals dels Pagesos. Vam poder gaudir d'un bon matí assolellat i un xic calorós de tardor, amb molt bona companyia. Agraïm als veïns la bona acollida.

Sant Miquel de Campmajor. El diumenge 12 de novembre vam fer la segona sortida de la nova temporada. Deixàrem els cotxes a tocar el santuari de Nostra Senyora del Collell, pujàrem les escales per agafar el camí dels camps esportius i arribar a la carretera que va a la Cadamont. Tot pujant suaument, arribàrem a les ruïnes de can Soler Vell, on agafàrem el trencall a l'esquerra que puja cap al cim de la serra de la Cadamont. Després d'una bona estona d'una forta pujada, arribàrem al cim i agafàrem el corriol de la dreta per anar a la cova de Ventatjol. Un cop dalt de la cova, gaudirem d'una vista espectacular. Pel camí observàrem rastres d'esquirols, bolets, cireres d'arboç i, en la part alta, llenties (nummulits). A la porta de la cova, explicàrem la formació geològica de la zona, gràcies als apunts de Salvador Sarquella, i històries viscudes pels ermitans que van succeir fa uns tres-cents anys, d'acord amb l'article publicat per Josep Estarriola en la revista Golany número 15. Vam poder constatar que, encara que avui en dia no hi hagi cap ermità, sí que té inquilins, ja

Davant el pou de glaç d'en Martí a Palol de Farga

RESUM D'ACTIVITATS

Dins la cova de Ventatjol.

que hi ha una gran quantitat d'excrements, que, segons Josep Maria Massip, deuen ser d'ovelles.

LLavors tornàrem a refer el camí fins a trobar les ruïnes de can Soler Vell i agafàrem el camí en direcció a la Cadamont. Vam parar al lloc on hi havia hagut la construcció de l'església de Sant Feliu de Ventatjol (actualment només se'n conserva el cementiri i un tros de paret de l'església), que fou derruïda als anys noranta per evitar que algú s'hi fes mal. En el santuari del Collell, en la capella vella, hi ha la imatge de la Verge feta d'alabastre del segle XIV, que prové del temple de Ventatjol. La Verge està entronitzada i porta, a la mà dreta, una petita bola del món. En el vestit té profunds plecs, i un mantell li cobreix el cap i li cau per les espatlles. L'Infant, mancat de braç dret, porta amb l'altre un llibre.

Més tard, arribàrem a la Cadamont. Des d'aquest mas vam poder observar una bona vista de la vall. Ens vam fixar en les rajoles de sota la teulada a tocar el portal de l'entrada principal, anomenades dents de llop i esmentades per Josep Maria Massip en el seu estudi d'aquests canis. Al cel vam poder observar una vintena de voltors que, tot donant voltes sobre nostre, ens vigilaven.

Porqueres. El diumenge dia 10 de desembre de 2017, vam fer la tercera sortida de «Conèixer el Pla de l'Estany». Primer vam anar a visitar els voltants de l'ermita de Sant Maurici del Calç, on Miquel Rustullet ens va fer l'explicació de la seva història i fets. També ens va acompanyar a veure un arbre monumental anomenat el Roure de la Mestressa, ubicat al bosc, a prop de la Torre del Calç, per la part de darrere. Per últim vam entrar dins l'església.

Després vam deixar els cotxes a l'aparcament prop de la font del Salt d'en Vila, on vam recordar les fontades que s'hi feien antigament i l'estada de mossèn Jacint Verdaguer, l'any 1884. Vam baixar a la riera del Matamors per veure les tres cascades i poder observar les explicacions que Salvador Sarquella ens havia facilitat sobre la geologia de la zona. Els més atrevits van pujar damunt de les restes d'un antic molí, a la vora de l'últim salt d'aigua.

Tot seguint a peu la carretera d'anar a Pujarnol, vam arribar a la font del Salt del Molí, l'única que rajava aigua de les tres. Pocs metres més avall, visitàrem les restes del molí d'en Sutirà. Encara s'hi poden veure alguns trossos de les parets del molí i on hi havia la gran bassa per a l'aigua.

Vam reprendre el camí seguint la carretera a Pujarnol fins a la font de Ginestar, al fons del giravolt, on Àngel Vergés explicà la llegenda del riu Matamors i d'altres. Després, tots tornàrem a buscar els cotxes i cap a dinar.

Davant l'ermita de Sant Maurici del Calç.

EL NOSTRE PATRIMONI PALEONTOLÒGIC

Conferència «Possibles orígens de la vida a la terra... i més enllà»

El dia 7 d'octubre es va realitzar la primera activitat del Curs de patrimoni geològic, que enguany el dediquem a la paleontologia. La va impartir el catedràtic emèrit de microbiologia de la Universitat de Barcelona, el doctor Ricard Guerrero, el primer especialista en ecologia microbiana del nostre país.

Començà la intervenció explicant la relació que va tenir amb Banyoles en les investigacions pioneres de microbiologia i va agrair el suport de l'Ajuntament de Banyoles i de particulars.

Tot seguit, resumim els aspectes tractats:

- Esmentà els inicis de les investigacions d'ecologia microbiana i el seu ampli interès científic actual.
- Situà la Terra en la nostra galàxia.
- Explicà l'evolució de la galàxia fins al moment actual. Va justificar la varietat d'elements químics terrestres a partir d'aquesta evolució. Especificà i comparà la distribució d'aquests elements, i de l'energia, en l'univers, l'escorça terrestre i els éssers vius. Especificà els possibles orígens de la Lluna per ressaltar la seva repercussió sobre l'activitat terrestre.

• Parlà de quan s'originà la vida a la Terra. Comentà que situar-la en el temps ha de ser i és un consens per donar la millor solució a cada moment, segons els coneixements científics que es vagin obtenint. Sembla que abans de 3.900 Ma no podria haver existit vida ja que la Terra no estava consolidada. Si hagués existit, va desaparèixer. Situà l'origen de la Terra fa uns 4.550 Ma +/- 20 Ma. Comentà els moments representatius de les primeres etapes de la vida, des que s'originaren les cèl·lules procariotes (fa 3.900 Ma) fins que s'originaren les cèl·lules eucariotes (fa 1.800 Ma). Per il·lustrar aquests dos tipus de cèl·lules, comparà les procariotes amb una simple cabana, un habitatge sense compartiments, i les eucariotes, amb un palau, amb moltes estances relacionades estructuralment i funcionalment.

• Parlà de com s'originà la vida a la Terra. Ens explicà les experiències dels científics Oparin, Urey, Miller i Oró, i justificà les causes necessàries per originar la vida tal com la coneixem: la presència d'aigua en estat líquid, la disponibilitat d'elements químics essencials i un sistema redox. Raonà el fet que la primera vida terrestre va ser anaeròbia. Durant els primers 2.000 milions d'anys d'evolució, els microorganismes procariotes (bacteris i arqueus) van ser els únics habitants de la Terra. Els procariotes van fer possible el desenvolupament dels ecosistemes. Aquest fenomen va evitar l'esgotament dels elements biogènics de la superfície del planeta, cosa que hauria ocorregut en un temps màxim de 200 o 300 milions d'anys i hauria provocat l'extinció

primigènia de la vida. Des de llavors, l'establiment de les cadenes tròfiques, en què els productes del metabolisme d'uns organismes serveixen de nutrients per a d'altres, permet el reciclatge de la matèria. També ens comentà el dogma fonamental de la biologia molecular (que relaciona l'RNA, l'ADN i les proteïnes) i l'equació general del metabolisme (que il·lustra la relació entre els sistemes redox i l'energia química), com els primers processos imprescindibles per a la vida.

- Parlà d'on s'originà la vida a la Terra. Fins a mitjan segle XX es creia que la vida només es podria trobar en una estreta capa de la hidrosfera i litosfera exterior, on depenia exclusivament de la llum solar. No obstant això, els procariotes són la millor prova de la gairebé infinita capacitat d'adaptació de la vida a l'enorme varietat de condicions externes que es troben a la Terra, i, en alguns casos, independentment de la llum. S'han trobat bacteris a fondàries de dos o tres quilòmetres a dins de l'escorça terrestre, al bell mig de granit o basalt, en les fonts termals submarines o exteriors (relacionades amb els guèisers), en ambients que tenen uns pH molt àcids o molt alcalins, a elevades concentracions de sals o en aigua pràcticament pura, a temperatures molt altes o molt baixes, etc.

- Es referí a la vida més enllà de la Terra. Afegí que el descobriment dels bacteris que viuen en condicions extremes ha permès ampliar els límits de la vida, la qual cosa fa pensar que es podria haver donat, o és dona, en alguna altra part del nostre Sistema Solar (actualment es té un extens coneixement de l'estructura dels planetes i satèl·lits). També, en planetes que orbiten al voltant d'altres estrelles i en medis que no depenen de la llum solar per fer la fotosíntesi. Raonà la possibilitat del desenvolupament d'una vida als satèl·lits Io, Europa, Tità i Encefalus.

- Per acabar, va fer alguns comentaris sobre el jaciment neolític de la Draga i del paper que poden haver tingut els microorganismes en la conservació dels materials orgànics que s'hi estan descobrint i la seva utilitat en l'elaboració de molts dels aliments d'aquell període, i també de l'actual. Aquest final de conferència representà un bon pont per enllaçar amb la següent activitat del curs, que fou precisament sobre el jaciment de la Draga.

El primer conferenciant del curs, Ricard Guerrero, junt amb el director del mateix, Salvador Sarquella.

Conferència «La Draga. Paleoambient i explotació de recursos lítics». Sortida a Barcelona. Museu Arqueològic i Museu Blau

El dissabte 4 de novembre, el doctor Xavier Terradas, investigador del Consell Superior d'Investigacions Científiques (que participa en les excavacions i estudis del jaciment neolític de la Draga), va impartir la conferència «La Draga. Paleoambient i explotació de recursos lítics».

En començar la conferència, va destacar que la investigació de la Draga és un projecte col·lectiu en què hi participen investigadors de molts àmbits, els objectius del qual són els següents:

- Conèixer la procedència dels productes i la distribució de les matèries primeres.
- Determinar les àrees d'explotació originals de les diferents matèries primeres, tant les biòtiques com les abiòtiques.
- A partir de la identificació dels recursos explotats, arribar a delimitar els territoris de subsistència a diferent escala.
- Caracteritzar les maneres de circulació de les diferents matèries i productes.
- Analitzar el conjunt de les produccions materials i usos instrumentals, incidint en aquelles tradicions, competències tècniques i dissenys compartits.

RESUM D'ACTIVITATS

Manifestà la singularitat del jaciment de la Draga, situat en un ambient lacustre, amb unes condicions que han possibilitat la conservació de la matèria orgànica, i ens explicà i desenvolupà els aspectes següents d'aquest jaciment:

- La història de les excavacions. S'iniciaren els anys 1989 i 1990, fins al 2005. Des del 2005 al 2010 es van aturar per replantejar objectius i per prospeccionar altres zones de l'Estany. Es realitzaren més de cent sondeigs. En alguns es van trobar també ocupacions que han quedat documentades per a les properes generacions d'arqueòlegs. Des del 2010 no s'han interromput les campanyes d'excavació. Destacà la gran quantitat i varietat del material trobat i el bon estat de conservació, que permet, entre altres coses, fer unes datacions molt precises.
- La situació del jaciment. Com que el jaciment comprèn zones aquàtiques i zones litorals, es necessiten metodologies d'excavació i preservació dels materials molt específiques. S'estima que el jaciment ocupa uns 8.000 m² i la superfície excavada és d'uns 600 m².
- L'ocupació de l'espai. Es produí durant el neolític, en dos períodes diferents: entre el 5.320 i 4.980 a. de C. i entre el 5.210 i 4.800 a. de C. També s'han trobat restes del període comprès entre el 4.500 i 4.000 a. de C. a la zona del pavelló esportiu.

Xavier Tarradas en un moment de la seva intervenció.

- L'estratigrafia. La presència de terres fosques, amb molta matèria orgànica, han possibilitat l'excel·lent conservació de totes les restes, la qual cosa ha permès conèixer la subsidència càrstica que ha afectat aquest poblat i la repercussió que ha tingut en l'ocupació de l'espai. Aquesta subsidència, que ha possibilitat el reblliment de sediments continentals i el col·lapse dels habitatges després d'abandonar-los, ha permès el cobriment de pràcticament totes les estructures del poblat, que s'han pogut anar recuperant en la seva totalitat.
- L'origen dels recursos lítics locals i forans. Ens explicà l'origen geogràfic i geològic de les roques utilitzades per confeccionar les diferents eines i utensilis. Destacà el quars, el sílex, el jaspi, l'esquist, les sorrenques, les argiles i el marbre, així com les tecnologies del seu ús.
- L'origen dels recursos orgànics. Comentà extensament l'ús de la fusta i de les matèries òssies, així com també de les petxines.
- El paleoambient. En aquell moment hi havia un bosc de ribera al litoral de l'Estany i, més cap a l'interior, una roureda. Ens detallà els recursos vegetals obtinguts d'aquests boscos, així com també els recursos animals. Argumentà que totes les restes conservades encara no es poden considerar fòssils. S'han pogut refer els paleoambients des de l'holocè fins al final del neolític.
- Les tradicions tècniques. Va descriure els diferents tipus de tecnologies dels pobladors i les comparà amb les de les diferents comunitats conegudes des del sud-est de França fins al sud-est de la península Ibèrica. Repassà d'una manera general tota la tipologia dels materials trobats, des dels elements constructius de fusta fins als objectes d'ornamentació personal, i en va destacar la gran varietat i abundància.

Finalment va concloure que:

- L'estudi integrat de les matèries primeres i els recursos explotats de diferent naturalesa permet formular diferents interpretacions segons l'escala d'observació geogràfica.
- Es constata un gran coneixement d'aquells recursos propers a l'assentament, tant en l'àmbit local com el regional, així com de les

propietats de les seves matèries primeres. Les diferents àrees font dibuixen un ampli territori de subsistència.

- Existeixen recursos de gran necessitat, inexistents en l'entorn regional, que provenen de diferents zones allunyades. La seva captació suposa recórrer distàncies superiors als 120 quilòmetres, en direccions oposades entre si.
- Els dissenys, tradicions i competències tècniques estan fortament implantades i permeten dibuixar una gran zona geogràfica, comuna a l'àrea d'influència cardial, si bé, dins de la mateixa, s'endevinen més afinitats amb la zona del Llenguadoc-Rosselló.

La conferència va ser una molt bona introducció per a la visita de l'exposició, el dia següent.

El diumenge dia 5 de novembre, ens desplaçarem a Barcelona i al matí visitarem l'exposició «La revolució neolítica. La Draga, el poblat dels prodigis». El guiatge de l'exposició va anar a càrrec d'Antoni Palomo, arqueòleg, director de les excavacions de la Draga i comissari de l'exposició, i de Raquel Piqué, arqueòloga i també membre de l'equip que treballa en el jaciment. S'organitzaren dos grups d'assistents, per poder seguir bé les magnífiques explicacions, que duraren unes tres hores.

És la primera vegada que es mostra en públic una àmplia col·lecció d'objectes arqueològics recuperats a la Draga. Molts d'ells s'han col·

locat en unes vitrines especials per assegurar-ne la conservació. Quedarem admirats de la gran varietat de materials i el bon estat en què es troben. En aquesta exposició es fa palesa la pluridisciplinarietat del coneixement, que permet una visió integral de la vida d'aquest poblat. També permet trobar punts de comparació amb l'actualitat, que fan reflexionar sobre aspectes més generals, com ara les migracions, l'alimentació o l'ecologia. Al final de l'exposició vam observar, amb ulleres de realitat virtual, l'ambient del poblat neolític. Com a cloenda de la visita, recorreguérem les instal·lacions del museu que mostren les èpoques de la humanitat anteriors al neolític.

Després de dinar, pràcticament tot el grup visitarem el Museu Blau, l'actual Museu de Ciències Naturals de Barcelona. A l'entrada, el doctor Ricard Guerrero ens va fer una explicació de l'origen i l'arquitectura del museu. Ell va ser un dels comissaris dels diferents espais de la museografia, especialment el que està dedicat a la microbiologia. Durant el recorregut, el doctor Guerrero i Salvador Sarquella ens van fer el guiatge. Vam visitar l'espai dedicat als museus de ciències naturals de Catalunya, el vídeo sobre la història del coneixement científic de la geologia de la Terra, els espais dedicats a la biografia i paleontologia de la Terra, l'espai sobre la microbiologia (molt innovador pel que fa a les instal·lacions museogràfiques. Hi veiérem un vídeo, curt, sobre l'estanyol de Can Císó, presentat pel doctor Guerrero) i els espais de roques i minerals.

Grup a l'entrada del Museu d'Arqueologia de Catalunya

RESUM D'ACTIVITATS

GRUP DE TREBALL I RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI DEL PLA DE L'ESTANY

Oratori de Sant Dalmau Moner (Palol de Revardit). El mes de novembre vam anar a l'oratori de Sant Dalmau, que es troba prop de Montbó, cap als refugis de la Mota, gairebé a tocar el Gironès. Per arribar-hi cal agafar l'autovia en direcció a Girona, trencar a mà dreta on diu «La Mota» i seguir muntanya amunt fins a trobar una petita plaça plena de contenidors per reciclar materials. D'aquest punt surt una escala que porta, per un corriol entre farigola, romaní, pins i roures, fins a l'oratori dedicat a aquest sant, nat a Santa Coloma de Farners el 1291. Era de l'orde dels dominics i va morir a Girona el 1341. Se'n pot llegir un breu article a la Revista de Banyoles del novembre 2017, fet pel nostre company Miquel Rustullet.

Aquest tram de pujada està vorejat per catorze creus de prop d'un metre d'alçada, fetes en ciment i decorades parcialment, amb trençadís verd i vermell. La feina que hi vam fer no va ser gaire important, però vam eixamplar el camí i tallar algunes branques que molestaven en passar-hi.

Font del Capellà (Fontcoberta). Encara que s'havia comentat que la sortida del mes de desembre la fariem a la font de Pedra, vam acordar de canviar-la, ja que l'actuació era superior a les nostres possibilitats. Així que, el dimarts dia 5 de desembre, vam anar a recuperar la font del Capellà, ben a prop de la font de la Mare de Déu de la Font.

Vuit voluntaris proveïts amb pales, rascles, cabassos i aixades vam intentar fer una mica més visitable la font i el voltant. Cal dir que es trobava en força bon estat, ja que el grup de manteniment de Fontcoberta i l'Ajuntament ja se n'encarreguen. Nosaltres només vam treure fang de la zona de davant de la font i vam fer-hi un canal de desguàs per evitar que quedés estancada. El canal el vam netejar fins a l'entrada del safareig, un viver que hi ha una mica més avall i que també es feia servir per acumular aigua per regar els horts de sota. La gent de Fontcoberta diu que no han vist mai seca la font.

També vam netejar una mica el camí d'accés a la font de la Mare de Déu de la Font, ja que l'una de l'altra es troben a uns trenta metres, i gairebé al mateix nivell.

Amb aquesta actuació vam acabar el segon cicle de recuperació del patrimoni i vam deixar a punt onze elements de la comarca (un de cada municipi) perquè s'hi puguin col·locar fletxes indicadores, rètols i plafons identificatius. Només falta que el Consell Comarcal trobi el mecanisme per poder afrontar la despesa que comporta la senyalització.

A partir d'ara, el Grup de Treball i Recuperació del Patrimoni es dedicarà a recuperar el patrimoni comarcal que estigui malmès però que no li calgui un manteniment posterior.

Membres del grup de treball davant l'Oratori de Sant Dalmau Moner.

PRESENTACIÓ DEL QUADERN NÚMERO 37

El dissabte dia 11 de novembre es va dur a terme la presentació del darrer Quadern del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, al Museu Darder de Banyoles. El llibre, que duia per títol Dels museus de ciències del segle XIX al concepte museístic del segle XXI. Cent anys del Museu Darder de Banyoles, recull les ponències del Col·loqui que, amb el mateix títol, es va dur a terme entre el 25 i el 27 de novembre del passat 2016.

L'acte, que va estar presidit pel president del Centre d'Estudis, Joan Anton Abellán, va ser presentat per Crisanto Gómez, catedràtic del Departament de Ciències Ambientals de la UdG, i Josep Maria Massip, naturalista i soci del Centre, els quals van fer un breu repàs del que va ser aquell Col·loqui i de les ponències que s'hi van presentar.

Podem destacar que entre el públic assistent hi havia diversos familiars de Francesc Darder, entre els quals, Carme Darder, neta del naturalista, i una neta d'aquesta, Anna Prat, autora d'una de les ponències que es poden llegir en el Quadern presentat.

ALTRES

Fets i gent

Al carrer de Navata, a l'entorn dels locals parroquials de Santa Maria dels Turers, es va inaugurar un espai que duu per títol «Fets i gent», en el qual han col·laborat diversos socis del Centre d'Estudis, que n'han elaborat tant la llista com els escrits dels plafons. Aquesta iniciativa, que ha finançat el Rotary Club Banyoles i en la qual també han intervingut la Revista de Banyoles i la mateixa parròquia, està formada per un conjunt de plafons informatius sobre moments, esdeveniments, iniciatives i persones que han tingut transcendència a la ciutat. Estan repartits en cinc temàtiques: fets, gent, tecnologia i indústria, vida a la ciutat i lleure i turisme.

Sortida a Siena

Com a complement a la xerrada sobre els hospitals medievals feta per Marie-Ange Causarano el passat 4 de febrer, i tal com ja havíem anunciat oportunament, la darrera setmana de setembre uns quants socis del Centre vam desplaçar-nos a la ciutat italiana de Siena per tal de visitar l'Ospedale de Santa Maria della Scala, acompanyats per Marie-Ange. També vam visitar la catedral, la biblioteca Piccolomini, la cripta i el baptisteri, així com el Museu de l'Òpera. Aquesta activitat va sorgir del projecte fotogràficomusical que, sota el nom de Silentium, tenia el seu origen en aquest Ospedale. Fou obra del músic i informàtic Xavier de Palau i de la fotògrafa Anna Bahí, en col·laboració amb la mateixa Marie-Ange, i es va presentar a la sala San Galgano de Santa Maria della Scala el dijous dia 28 de setembre.

Presentació de llibres

A la sala d'actes del Museu Darder es van presentar els llibres següents:

- > El divendres 9 de setembre, La parròquia de Fontcoberta, de Jaume Colomer Feliu, a càrrec de Jordi Galofré.
- > El divendres 22 de setembre, Moros i catalans, de Dolors Bramon, a càrrec de Jordi Galofré.
- > El dissabte 4 de novembre, La larga aventura de Juan de Hospital, de Joan Anton Abellán, a càrrec de Miquel Molina.

Presentació del darrer Quadern amb Josep Maria Massip, Crisanto Gómez i Joan Anton Abellán.

PROPERES ACTIVITATS

ASSEMBLEA GENERAL DE SOCIS

El divendres 26 de gener, a les vuit del vespre, a la sala Corominas, es durà a terme, com ja és habitual, l'Assemblea General Ordinària de Socis, que entre altres punts tractarà de l'informe d'activitats de l'any 2017, la liquidació del pressupost, el balanç i els comptes de l'exercici 2017, i el projecte i pressupost per a l'any 2018.

CURS D'HISTÒRIA DE LA LITERATURA CATALANA

- 19 de gener. Conferència: «Les avantguardes. Joan Salvat-Papasseit». Conferenciant: Ferran Gadea i Gambús.
- 21 de gener. Itinerari per la Barceloneta, amb lectures del poeta Joan Salvat-Papasseit, i visita al cementiri de Montjuïc de Barcelona, on està enterrat el poeta i altres personalitats de la nostra cultura.
- 16 de febrer. Conferència: «Literatura dels anys trenta. Josep Pla. Josep M. de Sagarra». Conferenciant: Lola Torrent i Pujolàs.
- 18 de febrer. Ruta Josep Pla per Palafrugell i el Baix Empordà.
- 16 de març. Conferència: «La literatura de postguerra. Mercè Rodoreda». Conferenciant: Fina Figuerola i Garreta.
- 18 de març. Sortida a Sitges per visitar els museus del Cau Ferrat i de Maricel. (Visita reprogramada ja que no es va poder realitzar el primer trimestre.)
- 20 d'abril. Conferència: «Salvador Espriu i B. Rosselló-Pòrcel». Conferenciant: Josep Camprubi i Servitja.

- 22 d'abril. Itinerari per Arenys de Mar, recordant el poeta Salvador Espriu.

XIV CICLE DE SORTIDES «CONÈIXER EL PLA DE L'ESTANY»

- 14 de gener. Esponellà: Castell d'Esponellà i empresa d'oli Mas Auró.
- 11 de febrer. Palol de Revardit. La Mota: Oratori de Sant Dalmau Moner, dolmen del Turó de Sant Dalmau i església parroquial de Sant Martí.
- 11 de març. Vilademuls i el veïnat d'Olives: Església parroquial de Santa Maria d'Olives, decimars, can Lleal i ermita de Santa Cànida.
- 8 d'abril. Serinyà: Can n'Illa, ca n'Aulina, font i viver de mas Gatielles, mesurador del cabal del riu Ser i forns de guix.
- 13 de maig. Porqueres i Usall: Brolladors de la Mussoga, església de Sant Cristòfol d'Usall, casa del Notari, can Traver i Induxtra.

EL NOSTRE PATRIMONI PALEONTOLÒGIC

- 27 de gener. Conferència: «Introducció a la paleontologia. El registre fòssil». Conferenciant: Salvador Sarquella.
- 28 de gener. Sortida: Visita a les col·leccions paleontològiques del Museu Darder i del Museu Arqueològic.
- 24 de febrer. Conferència: «Paleontologia dels invertebrats». Conferenciant: Raquel Robles.
- 4 de març. Sortida: La vall de Llèmena: de la Barroca al pla de Sant Roc.
- 24 de març. Conferència: «Paleontologia dels mamífers». Conferenciant: Julià Maroto.
- 28 d'abril. Conferència: «Paleontologia dels rèptils». Conferenciant: Àngel Galobart.
- 29 d'abril. Sortida: Visita al Museu de l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont, a Sabadell, i al Museu Geològic del Seminari de Barcelona.
- 6 de maig. Sortida: Visita al jaciment del Camp dels Ninots, a Caldes de Malavella.
- 19 de maig. Conferència: «Paleontologia i evolució humanes». Conferenciant: Narcís Soler.
- 1-3 de juny. Sortida de final de curs a Burgos, per tal de visitar el jaciment d'Atapuerca.

RECUPERACIÓ DEL PATRIMONI DEL PLA DE L'ESTANY

Coincidint amb la fi de l'any 2017, hem tancat la segona volta de recuperacions als onze municipis de la comarca. Tot just al desembre es va firmar el nou conveni (el segon amb els ajuntaments, el Consell Comarcal i les entitats) que ens permetrà posar-hi els indicadors i els plafons, tan punt s'aconsegueixin els diners per fer la inversió. Així podrem fer-ne una mica de publicitat i donar-los a conèixer també als visitants de la comarca.

Mentrestant intentarem dedicar-nos a recuperar algun element patrimonial que necessiti una actuació especial, com podria ser una creu de terme sense creu, o quelcom semblant. Estem oberts a les vostres propostes.

XVII CONCURS DE FOTOGRAFIA DE LA NATURA

Es va convocar una nova edició d'aquest concurs, coincidint amb el lliurament de premis del XVI Concurs de Fotografia, que el Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, juntament amb Limnos, la Facultat de Ciències de la Universitat de Girona i el Museu Darder. Espai d'Interpretació de l'Estany, du a terme des de fa anys. En aquest cas, la temàtica escollida va ser «Rius, recs i rieres» i el termini màxim de presentació d'originals és el dia 1 de maig del 2018.

Les bases del concurs es poden consultar a la pàgina web del Centre d'Estudis.

XXV COL·LOQUI DE TARDOR

Us informem que ja estem treballant en l'organització del proper Col·loqui de Tardor, que es durà a terme entre el 23 i el 25 de novembre. Aquesta vegada coincidirà amb el XI Congrés de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, que durà per títol «Entre la geografia, la identitat i la política: les representacions del territori».

ALTRES

- El dissabte 7 d'abril. Conferència «La flora al Pla de l'Estany», a càrrec de Joan Font García (Associació Flora Catalana).
- El diumenge 15 d'abril. Visita al Jardí Botànic Marimurtra de Blanes.
- El divendres 15 de juny. Lliurament de premis del XVII Concurs de Fotografia de la Natura: «Rius, recs i rieres».
- Presentació d'un nou llibre de Pere Alsius. Properament (encara falta fixar-ne la data) tindrà lloc la presentació de l'edició d'una obra inèdita de Pere Alsius i Torrent, titulada *Ensayo histórico de la Yglesia parroquial de Santa María de los Turers de Bañolas*, escrita l'any 1870. Es tracta de la primera monografia escrita sobre l'església de Santa Maria dels Turers. La publicació vol ser un homenatge a Pere Alsius, del qual acabem de celebrar el centenari de la mort, i s'afegeix a la celebració del mil·lenari de la primera referència documental d'aquesta església (1017). L'edició anotada ha estat a cura de Jordi Galofré i Josep Grabuleda, amb la col·laboració de Pere Freixas, i recull les noves dades sobre la construcció de Santa Maria dels Turers que es van aportar al Col·loqui de Tardor de 2017.

COM FER-SE SOCI

Els únics requisits per ser soci del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles són ser major de setze anys i pagar la quota establerta.

Podeu fer la inscripció de diferents maneres:

- Personalment al Centre, a la plaça de la Font, núm. 11, de Banyoles, els dimarts i divendres de 15:30 h a 17:30 h.
- Per telèfon, al **972 57 23 61**, en el mateix horari.
- Per correu electrònic, a **cecbanyoles@cecbanyoles.cat**, indicant el nom i un telèfon de contacte i ens posarem en contacte amb vosaltres, o bé directament des de la nostra pàgina web: cecbanyoles.cat.

La col·laboració econòmica és de 25€ l'any per al soci individual, 35€ per al familiar i 75€ per a les institucions.

SI VOLEU REBRE INFORMACIÓ PUNTUAL DE LES ACTIVITATS DEL CENTRE per correu electrònic, envieu-nos un missatge de correu electrònic amb els vostres nom i cognoms a **cecbanyoles@cecbanyoles.cat**.

Plaça de la Font, 11 - 17820 **BANYOLES** - Tel. 972 57 23 61
cecbanyoles@cecbanyoles.cat - www.cecbanyoles.cat